Na temelju članka 86. stavak (2) Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03), članka 61. stavak (2) Zakona o upravi ("Službeni glasnik BiH", br. 32/02 i 102/09), članka 5. stavak (1) Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krumpirovih cistolikih nematoda ("Službeni glasnik BiH", broj 98/12), članka 3. stavak (1) točka a) Pravilnika o provođenju sustavne kontrole i poduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole smeđe truleži krumpira i bakterijalnog uvenuća na krumpiru i rajčici prouzrokovanih bakterijom *Ralstonia solanacearum* (Smith) Yabuuchi *et al*. ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09), članka 3. stavak (1) Pravilnika o provođenju sustavne kontrole i preduzimanju mjera u cilju sprječavanja unošenja, širenja i kontrole prstenaste truleži gomolja krumpira koju uzrokuje bakterija *Clavibacter michiganensis* (Smith) Davis *et al*. ssp. *sepedonicus* (Spieckermann *et* Kotthoff) Davis *et al*. ("Službeni glasnik BiH", broj 90/09), i članka 5. Pravilnika o mjerama za sprječavanje unošenja i širenja uzročnika bolesti vretenastog gomolja krumpira - *Potato spindle tuber viroid* ("Službeni glasnik BiH", broj 30/13), Uprava Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja, u suradnji sa nadležnim organima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, donosi

PROGRAM
POSEBNOG NADZORA (SUSTAVNE KONTROLE) KARANTENSKIH ŠTETNIH ORGANIZAMA NA KRUMPIRU U BOSNI I HERCEGOVINI ZA 2020. GODINU

1. UVOD

Jedna od obveza Uprave Bosne i Hercegovine za zaštitu zdravlja bilja i nadležnih organa entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine je provođenje posebnog nadzora pod kojim se podrazumijeva sustavno prikupljanje i čuvanje podataka o prisutnosti štetnih organizama, praćenje i briga o implementaciji programa, a uključuje inspekcijske preglede, praćenje zdravstvenog stanja bilja i sustavno istraživanje nad zaraženim, ugroženim i nezaraženim područjima

Ova obveza proističe iz Zakona o zaštiti zdravlja bilja ("Službeni glasnik BiH", broj 23/03) (u daljnjem tekstu: Zakon), Pravilnika o listama štetnih organizama, listama bilja, biljnih proizvoda i reguliranih objekata ("Službeni glasnik BiH", broj 69/09), Pravilnika koji reguliraju zdravlje krumpira (koji su navedeni u preambuli ovog Programa), kao i Međunarodne konvencije o zaštiti bilja.

Bosna i Hercegovina je u svoje fitosanitarno zakonodavstvo ugradila odredbe iz direktiva i odluka EU kojima se propisuje obveza praćenja određenih štetnih organizama na krumpiru, način njihova praćenja, kao i provedba određenih fitosanitarnih mjera.

Uvažavajući pomenute obveze, a prije svega radi zaštite domaće poljoprivredne proizvodnje, od 2011. godine u kontinuitetu se provodi poseban nadzor nad određenim štetnim organizmima na krumpiru, a na temelju odobrenih godišnjih programa.

2. CILJEVI POSEBNOG NADZORA

Poseban nadzor se provodi s ciljem utvrđivanja prisustva, odnosno odsustva karantenskih štetnih organizama na krumpiru na mjestima ulaska pošiljki krumpira koje se uvoze u BiH, te na mjestima proizvodnje sjemenskog i merkantilnog krumpira, distibutivnim centrima i mjestima skladištenja.

U osiguranju postizanja postavljenog cilja, posebnim nadzorom, istražit će se šire područje, odnosno lokaliteti, na kojima se u Bosni i Hercegovini uzgaja krumpir kako bi se odredio status istraživanog područja u odnosu na ciljane organizme, te utvrdila moguća putanja njihovog ulaska i/ili širenja u BiH. Bitan cilj posebnog nadzora je i ispunjavanje fitosanitarnih uvjeta za proizvodnju, premještanje i posebno izvoz krumpira.

3. MJESTO I PREDMET NADZORA

Poseban nadzor, radi detekcije karantenskih štetnih organizama na krumpiru, provodit će se na cijelom teritoriju BiH. Posebni nadzor i provođenje mjera provodit će nadležni organi entiteta i Brčko distikta BiH u koordinaciji i suradnji s Upravom.

Poseban nadzor na području Republike Srpske provode ovlaštene stručne službe Republike Srpske, Poseban nadzor na području Federacije BiH provode nadležni federalni inspektori i ovlašteni federalni Zavodi, Poseban nadzor na području Brčko distrikta BiH provode nadležne ovlaštene stručne službe Brčko distrikta BiH.

Nadzor nad karantenskim štetnim organizamima na krumpiru u 2020. godini u Republici Srpskoj, finansiranje i izvještavanje provodi se u skladu sa Programom posebnog nadzora karantinskih štetnih organizama na krumpiru u Republici Srpskoj u 2020. godini, koji je usklađen sa Programom posebnog nadzora (sustavne kontrole) karantenskih štetnih organizama na krumpiru u Bosni i Hercegovini za 2020 godinu.

Odabir odgovarajućih lokacija vršit će se na temelju biologije ciljanih štetnih organizama, klimatske pogodnosti za njihov razvitak, zemljopisnoj distribuciji i veličini komercijalnih proizvodnih područja krumpira kao glavne biljke domaćina i zastupljenih sorti. Vrijeme vršenja nadzora odredit će se na temelju životnih ciklusa ciljanih štetnih organizama, njihove biologije i fenologije biljaka domaćina.

Posebnim nadzorom, osim krumpira, obuhvatit će se i druge biljke domaćini ciljanih štetnih organizama (gajene i samonikle), te zemljište na kojem se proizvode ili rastu i voda koja se koristi za navodnjavanje i otpadne vode iz prerađivačkih kapaciteta. Ostale biljke domaćini bit će obuhvaćene nadzorom, postupkom slučajnog uzorkovanja ili ukoliko se prilikom vršenja pregleda uoče simptomi koji upućuju na moguću zarazu ciljanim štetnim organizmima.

4. PODRUČJE I METOD RADA

Područje rada su mjesta ulaska, proizvodnje, prerade i distribucije krumpira u BiH. Nadzorom će biti obuhvaćena mjesta ulaska pošiljki krumpira na graničnim prijelazima, kao mogućnog puta unošenja karantenskih štetnih organizama u BiH, kao i mjesta na kojima se krumpir uzgaja (zemlja i usjevi za proizvodnju sjemenskog i merkantilnog krumpira) i prostori u kojima se dorađuje, čuva i skladišti.

Poseban nadzor na prisustvo karantenskih štetnih organizama u sjemenskom i merkantilnom krumpiru odvija se u fazama:

I Faza - Uzimanje uzoraka tla u cilju ispitivanja cistolikih krumpirovih nematoda saoizvodnih površina na kojima se planira uzgajati krumpir.

II Faza - pregled krumpira u vegetaciji (od početka travnja)

III Faza - pregled gomolja krumpira prilikom vađenja (svibanj, listopad)

IV Faza - pregled gomolja krumpira u magacinima proizvođača (rujan-listopad)

V Faza - pregled gomolja krumpira u distributivnim centrima i zbirnim magacinima prerađivača (listopad)

Planirani broj zvaničnih uzoraka i zemljopisni raspored za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* iz uvoza dat je u Tabeli 1.

Planirani broj i zemljopisni raspored za vizualni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije *Ralstonia solanacearum, Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* u domaćem merkantilnom krumpiru kao i vode i korovske biljke *Solanum dulcamara* dat je u Tabeli 2.

U okviru vizualnih pregleda na prisustvo simptoma latentne infekcije fitopatogenim bakterijama *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp.*sepedonicus*, vrši se i vizualni pregled na prisustvo latentne infekcije fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum* uzročnikom bolesti raka krumpira *Potato spindle tuber viroid* , vretenastog gomolja krumpira.

Uzorkovanje se vrši u sukladno sa Instrukcijom za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).

Samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu fitopatogenom gljivom *Synchytrium endobioticum i Potato spindle tuber viroid* potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.*

Prilikom pregleda i uzimanja uzoraka iz uvoza treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Epitrix* spp. posebno na pošiljkama krumpira gdje je zemlja podrijetla Portugala i Španjolska gdje je otkriven ovaj štetni organizam. U slučaju postojanja očiglednih simptoma potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

4.1. Analiza gomolja krumpira na prisustvo *Ralstonia solanacearum, Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*

Tab. 1. Distribucija broja zvaničnih uzoraka za laboratorijsko ispitivanje latentne infekcije Ralstonia solanacearum, Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus iz uvoza

Uzorci	FBiH	R. Srpska	Brčko Distrikt
Uvezeni sjemenski krumpir	14	14	2
Uvezeni merkantilni krumpir	14	14	2
Ukupno:	**28**	**28**	**4**
UKUPNO ZA BIH	**60**		

Tab. 2. Pregled distribucije i broja uzoraka za vizualni pregled i laboratorijsko ispitivanje prisustva latentne infekcije Ralstonia solanacearum, Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus u domaćem merkantilnom krumpira kao i vode i korovske biljke Solanum dulcamara u pojedinačnim administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama

Regije/Kanton	Samo vizualni pregled (broj)	Pregled sa uzorkovanjem radi testiranja latentne infekcije (broj)	Uzorkovanje merkantilnog krumpira u skladištima proizvođača/trapovi (broj)	Domaći merkantilini krumpir distributivni centri i prodajna mjesta	Voda, otpadne vode i korov *Solanum dulcamara**
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE					
Unsko-sanski kanton	7	3	6		
Kanton Posavski	3	2	4		
Tuzlanski kanton	7	3	17		
Zeničko-dobojski kanton	7	3	15		
Bosanskopodrinjski kanton	5	2	8		
Srednjobosanski kanton	9	5	16		
Hercegovačko-neretvanski kanton	8	8	8		
Zapadno-hercegovački kanton	9	15	7		
Kanton Sarajevo	3	3	7		
Kanton 10	8	5	22		
Ukupno:	**66**	**49**	**110**	**35**	**9**
REPUBLIKA SRPSKA					
Regija Prijedor**	6	3	7		
Regija Banja Luka**	18	6	53		
Regija Doboj**	6	2	9		
Regija Bijeljina**	10	5	18		
Regija I. Sarajevo**	18	6	38		
Regija Trebinje**	8	3	9		
Ukupno:	**66**	**25**	**134**	**35**	**9**
BRČKO DISTRIKT BiH					
Brčko Distrikt BiH	**8**	**5**	**0**	**2**	**2**
Ukupno za BiH:	**140**	**72**	**251**	**72**	**20**
UKUPNO UZORAKA	**415**				

**Od planiranog ukupnog broja uzoraka obavezno je uzeti najmanje po 2 uzorka otpadnih voda u prerađivačkim centrima u različitim vremenskim intervalima u skladu sa procjenom rizika na osnovu dinamike uvoza krumpira u te prerađivačke kapacitete*

***Regioni su usaglašeni s organizacijom Inspektorata Republike Srpske*

4.1.1. Sjemenski krumpir

Obvezno uraditi vizualne preglede (1% od ukupne površine). Obvezno ispitati svaku partiju/lot domaćeg sjemenskog krumpira na prisustvo *Ralstonia solanacearum i Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus* u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krumpira i stručnog nadzora.

4.1.2. Druge biljke domaćini

Kao domaćini fitopatogene bakterije *Solonaceae* (rajčica, paprika, patlidžan i dr.) i pelargonija su uključeni u posebni nadzor radi utvrđivanja prisustva bakterije *Ralstonia solanacearum* u okviru nadzora drugih karantenskih štetnih organizama. Ako provjera na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum* nije pokazala ništa sumnjivo, ovaj nalaz također ulazi u finalno izvješće. Vizualni pregled rajčice se vrši i na prisustvo *Potato spindle tuber viroid*, a samo u slučaju postojanja sumnje na zarazu potrebno je uzeti uzorak i izvršiti laboratorijsku analizu.

Broj vizualnih pregleda kod usjeva u proizvodnji rajčice i u proizvodnji presadnica je 24 u Republici Srpskoj, 24 u Federaciji BiH i 2 u Brčko distriktu BiH.

U slučaju postojanja simptoma bolesti uzimaju se uzorci i šalju na laboratorijska ispitivanja mogućeg prisustva *Ralstonia solanacearum i Potato spindle tuber viroid*.

4.1.3. Voda i korov *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat)

Uzorkovanje otpadnih voda u prerađivačkoj industriji krumpira ili u vodotocima u blizini proizvodnih parcela krumpira radi laboratorijskog pregleda na prisustvo *Ralstonia solanacearum* vrše predstavnici ovlaštenih institucija sukladno planu navedenom u Tabeli 2.

Uzorci vode trebaju biti uzeti na mjestima gdje se ta voda skuplja, a treba uzeti i uzorak otpada (tla) u kontejneru u koji se odlaže otpad. Uzima se i uzorak tla u ekonomskom dvorištu prerađivačkog objekta.

Prikupljeni uzorci vode i korova *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat) će se u laboratoriji testirati na prisustvo bakterije *Ralstonia solanacearum*. Prilikom uzimanja uzoraka treba biti posebno oprezan glede mogućnog nalaza korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat). U slučaju nalaza ovih biljaka uzima se uzorak za ispitivanje latentne infekcije bakterijom *Ralstonia solanacearum*.

Vrijeme pregleda: druga polovina kolovoza (savjetuje se da se u slučaju potrebe uzorkovanje ponovi nakon dva tjedna).

4.2. Analiza zemljišta na kojemu je uzgajan krumpir i druge biljne vrste na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, *Meloidogyne chitwoodi*

Pri kontroli na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida, Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax*, predstavnici ovlaštenih institucija izvršiti će uzorkovanje i analizu tla na kojemu je uzgajan krumpir i druge biljne vrste.

Pri opisu mjesta uzimanja uzoraka (koji navodimo u zapisniku o uzimanju uzoraka i prijavi uzoraka) potrebno je što detaljnije opisati mjesto uzorkovanja sa obaveznim unošenjem GPS pozicije.

*Tab.3. Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantenskih nematoda Globodera rostochiensis i Globodera pallida, Meloidogyne chitwoodi i Meloidogyne fallax u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama***

Regije/Kanton	Parcele sa merkantilnim krumpirom	Bilje iz Priloga I Pravilnika o mjerama za sprječavanje širenja i kontrole krumpirovih cistolikih nematoda	Sustavna uzorkovanja	Uzorci iz pakirnica i iz distribucije krumpira	Uvoz krumpira***	Ukupno
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE						
Unsko-sanski kanton	5	1	0	1	4	11
Kanton Posavski	2	1	0	1	6	10
Tuzlanski kanton	5	1	0	1	0	7
Zeničko-dobojski kanton	5	1	0	1	0	7
Bosanskopodrinjski kanton	3	1	0	1	0	5
Srednjobosanski kanton	8	1	0	1	0	10
Hercegovačko-neretvanski kanton	12	1	11	1	2	27
Zapadno-hercegovački kanton	11	1	9	1	4	26
Kanton Sarajevo	3	1	0	1	0	5
Kanton 10	6	1	0	1	4	12
Ukupno:	**60**	**10**	**20**	**10**	**20**	**120**
REPUBLIKA SRPSKA						
Regija Prijedor*	5	2	0	1	0	8
Regija Banja Luka*	18	3	10	3	10	44
Regija Doboj*	5	1	0	1	2	9
Regija Bijeljina*	7	4	0	2	8	21
Regija I. Sarajevo*	14	0	10	2	0	26
Regija Trebinje*	11	0	0	1	0	12
Ukupno:	**60**	**10**	**20**	**10**	**20**	**120**
BRČKO DISTRIKT BiH						
Brčko Distrikt BiH	14	6	4	4	2	**30**
Ukupno za BiH:	**134**	**26**	**44**	**24**	**42**	**270**

*Regioni su usaglašeni sa organizacijom Inspektorata Republike Srpske

**Prilikom ispitivanja uzoraka na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida, Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* treba obratiti pažnju na eventualno prisustvo *Ditylenchus destructor* Thorne.

***Ukupno planiran broj uzoraka krumpira iz uvoza za FBiH je 20, a planirani broj uzoraka po pojedinim kantonima je orijentacion i može biti promijenjen ovisno od frenkvencije uvoza na pojedinim GP.

4.2.1. Sjemenski krumpir

Obavezno ispitati parcele za uzgoj sjemenskog krumpira na prisustvo *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida*, u okviru zdravstvene kontrole proizvodnje sjemena krumpira i stručnog nadzora.

Uzorkovanje tla u cilju ispitivanja na prisustvo cistolikih krumpirovih nematoda može biti u jesen tekuće godine, a

podaci se mogu koristiti za Program u narednoj godini. Nosioci Programa su obavezni dostaviti Izvještaje za te uzorke 15 dana poslije objave Programa za narednu godinu. Ovo uzorkovanje i ispitivanje ima za cilj da proizvođači krumpira mogu koristiti ovaj nalaz prije zasnivanja, odnosno prijave sjemenske proizvodnje.

5. IZVRŠITELJI POSEBNOG NADZORA

Pregled usjeva domaćeg sjemenskog i merkantilnog krumpira, pregled rajčice i pelargonije, kao i korovske biljke *Solanum dulcamara* (razvodnik, paskvica, gorkoslat), te pregled gomolja u skladištima proizvođača, uzimanje uzoraka i dijagnostičko laboratorijska ispitivanja uzetih uzoraka krumpira (vlastitih i inspekcijskih), rajčice, pelargonije, korovske biljke *Solanum dulcamara* vode i tla vršit će ovlaštene institucije u skladu sa ovlaštenjima koja su im dodijeljena.

Uzimanje uzoraka krumpira iz uvoza kao i vršenje pregleda i uzorkovanje krumpira u skladištima prerađivača, odnosno u distributivnim centrima, vršit će fitosanitarni inspektori inspektorata entiteta i Brčko distrikta BiH.

6. LABORATORIJSKE ANALIZE

6.1. Pregled broja uzoraka za ispitivanje latentne infekcije

Pregled broja i rasporeda uzoraka za ispitivanje latentne infekcije sa *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* raznih kategorija krumpira u pojedinim administrativnim jedinicama na cjelokupnom području Bosne i Hercegovine naveden je u Tabeli 2.

Pregled distribucije i broja uzoraka za laboratorijsko ispitivanje na prisustvo karantenskih nematoda *Globodera rostochiensis* i *Globodera pallida, Meloidogyne chitwoodi* i *Meloidogyne fallax* u administrativnim jedinicama BiH po kantonima i regijama naveden je u Tabeli 3.

6.2. Laboratorijske dijagnostičke procedure

Laboratorijska ispitivanja uzoraka vršit će se u sukladno sa odredbama Pravilnika navedenim u preambuli ovog Programa. **Laboratorijski izvještaji, osim rezultata analiza, obvezno moraju sadržavati metode po kojima je vršena detekcija.**

7. ZEMLJOVIDNI PRIKAZ POSEBNOG NADZORA

Temeljem rezultata provođenja posebnog nadzora, uzorkovanja i izvješća iz laboratorija bit će izrađen zemljovid zemljopisne disperzije pregledanih površina i lokacija uzorkovanja nadziranih karantenskih štetnih organizama krumpira.

Svaka lokacija uzorkovanja treba da je jasno prikazana na zemljovidu Bosne i Hercegovine i da pokazuje mjesto odakle su uzeti uzorci (napomena uz odgovarajući sustav za ponovnu identifikaciju), uz obvezu korištenja GPS-a.

8. EVIDENTIRANJE I IZVJEŠTAVANJE

Svi izvršitelji posebnog nadzora su obvezni dostaviti Upravi izvješće o provedbi Programa posebnog nadzora sukladno rokovima za realizaciju pojedinih faza.

Svi izvršitelji posebnog nadzora obvezni su pravovremeno izvješćivati Upravu i nadležne organe entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine o posebnim događajima tijekom provedbe Programa, a posebice o svim slučajevima otkrivanja (detekcije) štetnih organizama koji su predmet posebnog nadzora.

Izvješće o provedbi Programa na teritoriji entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, izvršioci posebnog nadzora obvezni su dostaviti nadležnim entitetskim Ministarstvima za poljoprivredu, odnosno Odjelu za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Uprava, entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorati entiteta i Brčko distrikta BiH sačinit će zajedno finalno godišnje izvješće.

Finalno godišnje Izvješće o provođenju Programa posebnog nadzora Uprava će proslijediti:

- DG SANTE pri Europskoj Komisiji.

Finalno godišnje Izvješće prema Europskoj Komisiji se šalje za period 01.06. tekuće godine do 31.05. naredne godine.

Nakon usvajanja ovog Izvješća Uprava će o istom obavijestiti entitetska ministarstva nadležna za poljoprivredu, Odjel za poljoprivredu Vlade Brčko distrikta BiH i inspektorate entiteta i Brčko distrikta BiH.

9. FINANSIRANJE

Provođenje Programa posebnog nadzora, koji provode nadležni organi entiteta i Brčko distrikta BiH, u proizvodnji finansira se iz budžeta entiteta i Brčko distrikta BiH. Troškove analize uzoraka iz uvoza, snosi uvoznik.

10. POSEBNE ODREDBE

Samo u slučaju postojanja sumnje na prisustvo (infekcija/infestacija) štetnim organizmima *Synchytrium endobioticum* uzročnika bolesti raka krumpira, *Potato spindle tuber viroid*, vretenastog gomolja krumpira i *Ditylenchus destructor* Thorne, nosioci nadzora predlažu izmjenu i dopunu programu u tom dijelu. Izmjene i dopune će biti donešene po istoj proceduri kao i Program.

Broj uzoraka koji je predviđen programom nadzora ne može se mijenjati iz jedne faze u drugu. Broj uzoraka naveden u tabeli 1., 2. i 3. je minimalan broj, ukoliko se procijeni da je potrebno uzeće se veći broj uzoraka.

Program posebnog nadzora (sustavne kontrole) karantinskih štetnih organizama na krumpiru u BiH za 2020. godinu stupa na snagu narednog dana od dana donošenja.

11. PRILOZI

11.1. Naputak o obavljanju fitosanitarnog pregleda uskladištenog merkantilnog krumpira (Privitak I)

11.2. Tijek vizualnog pregleda (Privitak II)

11.3. Zapisnik za poseban nadzor krumpira (Privitak III)

11.4. Tabela 1. - Obrazac evidencije (za svaki karantenski štetni organizam posebice u krumpiru) (Privitak IV)

11.5. Tabela 2. - Obrazac evidencije o kontroliranim proizvođačima (Privitak VI)

11.6. Tabela 3. - Obrazac evidencije o kontroli u distributivnim centrima (kontrolirani) (Privitak VI)

11.7. Obrazac 1. Ukupni rezultati sustavnog istraživanja prstenaste truleži *Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus* u 2019. godini.

Obrazac 2. Ukupni rezultati sustavnog istraživanja smeđe truleži *Ralstonia solanacearum* u 2019.godini (Privitak VII).

Broj 01-1-02-2-184-10/20
21. travnja 2020. godine
Sarajevo

Direktor
Dr. **Goran Perković**, v. r.

PRVITAK I

NAPUTAK
O OBAVLJANJU FITOSANITARNOG PREGLEDA MERKANTILNOG KRUMPIRA

Sve ovlaštene institucije u postupku fitosanitarnog pregleda merkantilnog krumpira na području svog djelovanja, kao i fitosanitarni inspektori u distributivnim centrima, dužni su provoditi slijedeće aktivnosti:

1. Vizualni pregled

a) Način pregleda - vizualni pregled gomolja krumpira na prisustvo karakterističnih simptoma karantenskih

štetnih organizama krumpira se obavlja na slijedeći način:
   i) tijek pregleda - opis tijeka pregleda naveden je u Privitku II;
   ii) šema za formiranje uzorka merkantilnog krumpira na prisustvo karantenskih štetnih organizama je propisana u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).

b) Jedinica pregleda u magacinu i distributivnom centru je lot.

c) Zapisnik iz Privitka III se odnosi na ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KRUMPIRA (poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu) obilježava se vašim brojem.

d) Način popunjavanja Tabele 1 iz Privitka III. Kolona vizualni pregled i presijecanje gomolja se uvijek popunjava sa - da. Kolona uzorkovanje za laboratorijsku analizu se popunjava na slijedeći način:
   i) ne - ukoliko nije bilo karakterističnih simptoma;
   ii) da - ukoliko je bilo karakterističnih simptoma i to samo za onaj štetni organizam na koji se simptomi odnose (broj izvješća laboratorije upisuje se samo za taj štetni organizam), i
   iii) da - za *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* u tabeli ukoliko se uzorkuje na prisustvo latentne infekcije. U slučaju uzorkovanja na prisustvo latentne infekcije, to se dodaje i u napomeni.

e) Vrijeme pregleda: - listopad;

f) Mjesto pregleda:
   i) Skladište proizvođača merkantilnog krumpira (ovlaštene institucije);
   ii) Distributivni centri (fitosanitarni inspektori);

g) Predmet pregleda: Pri fitosanitarnom pregledu prati se prisustvo karakterističnih simptoma koje prouzrokuju slijedeći karantenski štetni organizmi:
   i) Fitopatogene bakterije: Ralstonia solanacearum i Clavibacter michiganensis ssp. sepedonicus.
   ii) Nematode: Globodera rostochiensis (Woll.) i Globodera pallida (Stone)
   Meloidogyne chitwoodi i Meloidogyne fallax
   iii) Fitopatogena gljiva Synchytrium endobioticum i viroid Potato spindle tuber viroid

2. Evidencije za bazu podataka

Nakon završetka Programa posebnog nadzora popunjene tabele u elektronskoj formi je potrebno dostaviti Upravi, na e-mail: infouprava@uzzb.gov.ba

Rok za završetak navedenih poslova je 31. prosinac 2020. godine.

3. Laboratorijska analiza

a) Laboratorijska analiza merkantilnog krumpira u slučaju sumnje na prisustvo karantenskih štetnih organizama:
   i) U slučaju sumnje na prisustvo karantenskih štetnih organizama formirati uzorak od gomolja sa simptomima, koji se prosljeđuje u ovlaštenu laboratoriju na analizu.

b) Laboratorijska analiza merkantilnog krumpira na prisustvo latentne infekcije karantenskih bakterija *Ralstonia solanacearum*, *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus* prema planu programa posebnog nadzora:
   i) Obavezno uzorkovanje i laboratorijska analiza 200 gomolja na prisustvo latentnih infekcija karantenskih bakterija.

c) Laboratorijska analiza u slučaju sumnje na prisustvo karantenskih nematoda:
   i) U slučaju sumnje na prisustvo karantenskih nematoda potrebno je formirati uzorak od gomolja sa simptomima koji se prosljeđuje na analizu u ovlašteni laboratorij.

PRIVITAK II
TIJEK VIZUALNOG PREGLEDA

1. **Uzeti gomolje na način propisan** u Instrukciji za uzorkovanje i zdravstveni pregled krumpira ("Službeni glasnik BiH", broj 63/13).
2. **Formirati uzorak od 200 gomolja**.
   - Napomena: Prilikom uzimanja uzorka rukovoditi se prvenstveno uzimanjem gomolja sa karakterističnim simptomima uz dopunu do potrebnog broja (200) sa gomoljima bez simptoma.
3. **Izvršiti vizualni pregled svakog uzorka od 200 gomolja** na prisustvo simptoma karantenskih štetnih organizama, te izdvojiti sve gomolje sa simptomima.
4. **Presijecanje gomolja**: Sve gomolje sa simptomima za koje se sumnja da imaju simptome bolesti u unutrašnjem dijelu gomolja treba presjeći. Ukoliko takvih gomolja nema potrebno je presijecati gomolje bez simptoma do broja od 200 gomolja.
5. **U slučaju utvrđivanja karakterističnih simptoma** karantenskih štetnih organizama potrebno je hitno obavijestiti nadležnog fitosanitarnog inspektora, koji će formirati uzorak od gomolja s karakterističnim simptomima i osigurati njihov transport do ovlaštenog laboratorija.

PRIVITAK III

ZAPISNIK ZA POSEBAN NADZOR KRUMPIRA
(poljski pregledi, pregled gomolja i uzorkovanje gomolja za laboratorijsku analizu)

Broj: br. regije-br. službe - faza (I, II, III, IV i V) – vaš broj/podbrojevi lotova/godina
Npr.: 01–01a- III-10/1,2,3,4,5,6,7..../2020.
Datum:
Šifre uzorka:

Podaci o proizvođaču/skladištaru

Naziv:	
Adresa:	
Telefon:	
Broj poljoprivrednog gazdinstva:	

Podaci o usjevu

Region/Kanton:	
Općina:	
Katastarska općina:	
Potes:	
Pregledana površina :	
Podrijetlo usjeva:	
Zalivni sustav:	
GPS koordinate:	
Merkantilni krumpir/sorta	
Sjemenski krumpir/sorta	
Ostali uzorci	

Podaci o magacinu

Region/Kanton:	
Općina:	
Vrsta magacina:	
Kapacitet magacina:	
Broj lotova u magacinu:	
Sorte:	
Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove	
Merkantilni krumpir/sorta	
Sjemenski krumpir/sorta	
Pregledana količina lota	
Podbroj lota	

Tabela 1.

Karantenski organizmi	Vizualni pregled i presijecanje gomolja (da/ne)	Utvrđeni karakteristični simptomi (da/ne)	Uzorkovanje za lab. analizu (da/ne)
Ralstonia solanacearum	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Clavibacter michiganensis ssp. *sepedonicus*	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Globodera rostochiensis i *Globodera pallida*	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Meloidogyne chitwoodi i *Meloidogyne fallax*	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐
Ostali štetni organizmi	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐	da ☐ ne ☐

Primjedbe:

_____

_____

_____

Odgovorna osoba
proizvođač/distributivni centar

_____

Ovlaštena osoba
za fitosanitarni pregled

_____

PRIVITAK IV

TABELA 1. - EVIDENCIJA (za svaki karantenski štetni organizam posebno na krumpiru)

Služba/zavod/Fitosanitarna inspekcija:

Ovlaštena osoba službe:

Red. br. unosa	Proizvođač / vlasnik	Region/ kanton	Općina	Kat. općina	Broj kat.parcele	Potes	Vrsta usjeva (merkantilni, sjemenski, spontana flora)	Kategorija (za sjeme)	Ukupno pregledana površina

Vrsta	Uzorkovanje da/ne	Broj uzoraka	Br. pozitivnih uzoraka	Broj izvještaja lab. anal.	Br. zapisnika pregleda	Datum pregleda/uzorkovanja	Utvrđen štetni organizam + / -	Osoba koja je uzorkovala	Prva GPS koordinata	Druga GPS koordinata	Godina

PRIVITAK V

TABELA 2. - Proizvođači

Podaci o proizvođaču						Podaci o magacinu					
Redni broj	BPG	Proizvođač	Kanton/regija	Općina	Mjesto	Lokacija (Naseljeno mjesto)	Kapacitet (t)	Lokacija smještaja otpada iz magacina	Dospijevanje otpadnih voda iz magacina u vodotokove (da/ne)	Namijenjeno prometu (da/ne)	Namijenjeno sjetvi

Podaci o pregledu magacina						
Datum pregleda	Pregledana količina lota	Sorta	Vizualni pregled i presijecanje 200 gomolja	Uzorkovanje za lab. analizu (da / ne)	Izvještaj	Zdravstveno ispravno da/ne

PRIVITAK VI

TABELA 3. - Distributivni centri

Opći podaci o distributivnom centru				Podrijetlo merkantilnog krumpira u distributivnom centru					Ukupna primljena količina	Izlaz (namjena)	
Redni broj	Naziv	Sjedište	Odgovorna osoba	Domaća proizvodnja			Uvoz			Domaće tržište	Izvoz
				Proizvođač	Adresa	Broj potvrde o prijemu	Zemlja podrijetla	Količina			

Podaci o pregledu u distributivnom centru					
Pregledana količina lota	Sorte	Vizualni pregled i presijecanje 200 gomolja	Uzorkovanje za laboratorijsku analizu (da/ne)	Izvješće analize	Zdravstveno ispravno da/ne

PRIVITAK VII

Obrazac 1: Ukupni rezultati sustavnog istraživanja **prstenaste truleži** ***Clavibacter michiganensis spp. sepedonicus*** u 2020. godini.
Samo za krumpir koji se proizvodi u Bosni i Hercegovini

Regija	Kategorija krumpira	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja						Inspekcijski pregled gomolja [2])		
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u t ili ha)	Perioda uzorkovanja	Broj pozitivnih nalaza		Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka	Broj pozitivnih uzoraka[3])
							Uzorci	Lotovi			
	Sjeme predosnovno										
	Sjeme osnovno										
	Certificirano sjeme										
	Sjeme Ostalo[1]) (navesti)										
	Merkantilni										
	Industrijski										
	Ostalo [1]) (navesti)										

[1] Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.
[2] Treba shvatiti kao makroskopski pregled gomolja, uključujući i njihove reznice.
[3] Treba shvatiti kao: uočeni simptomi, uzet uzorak i laboratorijski potvrđen

Obrazac 2: Ukupni rezultati sustavnog istraživanja **smeđe truleži *Ralstonia solanacearum*** u 2020.godini
Samo za krumpir koji se proizvodi u Bosnii Hercegovini

Regija	Kategorija krumpira	Ukupna površina uzgoja (ha)	Laboratorijska ispitivanja						Inspekcijski pregled gomolja [2])		
			Broj uzoraka	Broj lotova	Veličina lotova (u t ili ha)	Perioda uzorkovanja	Broj pozitivnih nalaza		Broj ispitanih uzoraka	Veličina uzorka	Broj pozitivnih uzoraka[3])
							Uzorci	Lotovi			
	Sjeme predosnovno										
	Sjeme osnovno										
	Certificirano sjeme										
	Sjeme Ostalo[1]) (navesti)										
	Merkantilni										
	Industrijski										
	Ostalo [1]) (navesti)										

[1]) Za zemlje u kojima postoji epidemija, bilo bi npr. značajno navesti, odvojeno od općih istraživanja, količinu uzoraka za ispitivanje ili praćenje epidemija.